

Onze-Lieve-Vrouw-Tenhemelopnemingkerk

Achter een typische Renaissance-gevel is de Notre-Dame van Villeneuve een van de mooiste gotische gebouwen in de Yonne. In het eerste kwart van de 13e eeuw, rond 1215, werd met de bouw van de kerk begonnen. Zoals zoveel andere kerken in de 13e eeuw, de periode waarin de Maria-verering zich ontwikkelde, is deze kerk gewijd aan de Heilige Maagd. Met een lengte van 71m, een breedte van 19m en een hoogte onder de gewelven van 22m is het middenschip zonder transept een mooi voorbeeld van de bloeitijd van de gotiek. Hoewel de traveeën verspreid van de 13e tot de 16e eeuw werden gebouwd, vormt het geheel een mooie eenheid, omdat alle bouwmeesters zich hielden aan het oorspronkelijke ontwerp van de traveeën; het verloop van de bouw kan alleen op basis van de decoratieve elementen (kapitelen en lijstwerken, pijlers, ramen) gedateerd worden.

De Renaissancegevel is in het lage deel geïnspireerd op het antieke model van de triomfboog met drie gewelfde portalen (1550). Het hoge deel van de gevel, boven de balusters, dat in 1575 werd ontworpen door Jean Chéreau, architect uit Joigny (ontwerp bewaard in het Musée-Galerie Carnot), werd pas voltooid in 1597, zoals op de gevelpunt te zien is. De twee door Chéreau ontworpen monumentale torens, die 40 meter hoog hadden moeten worden, werden na de inname en de brand van de stad in 1594 daarentegen nooit voltooid. In het brede middenportaal bevindt zich een trumeau of middenpilaar, met in het elegante baldakijn een beeld van Maria met Kind aan wie Johannes de Doper een mand met bloemen aanbiedt; de andere gevelbeelden werden in 1793 door de oprukkende troepen uit Marseille vernield.

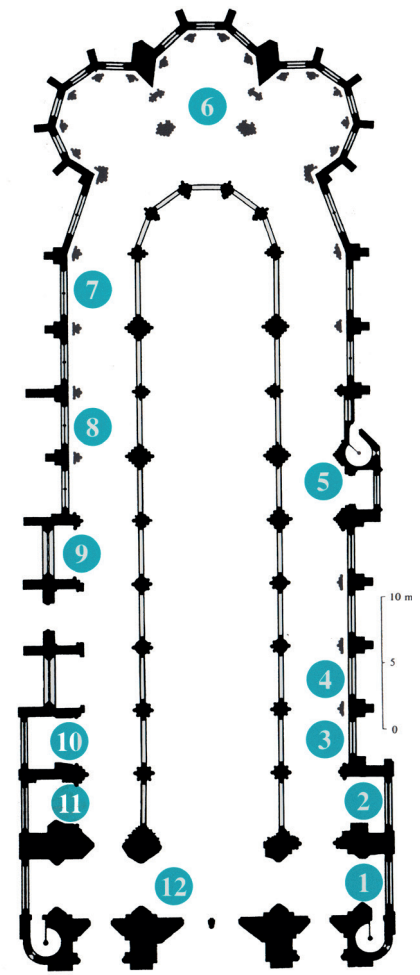
Binnen in de kerk verraden de vele ramen, waardoor er een minimum aan blinde muren is, de invloed van de gotiek uit de Champagnestreek: 41 ramen, waarvan 23 in het schip, verspreiden het licht. In de overheersende verticalen en de zuilen in het schip, niet massief maar juist luchtig door de passage boven de arcaden van de zijbeuken, is de invloed van de Bourgondische school te zien; de invloed uit de Champagnestreek is daarentegen te zien aan de gaanderij die op dezelfde manier ter hoogte van de vensters van de zijbeuken en de kooromgang is gerealiseerd. De enige toevoeging die deze eenheid doorbreekt is de inrichting van het koor, van 1756 tot 1759 door de architect en beeldhouwer Montpellier, met het marmeren hoofdaltaar, zijn engelen en consoles, en vooral het rococo decor van de beide palmzuilen met daarboven de stralendriehoek in bruin en goud (symbool van de heilige drie-eenheid). In dit schip zijn alleen in de vier grote ramen aan de noordzijde van het koor de vensters uit de 13e eeuw bewaard gebleven: Jezus en zijn apostelen tegen een achtergrond van licht grisaille. Let in het schip op de kansel, daterend uit de 18e eeuw, en het houtwerk uit de eerste helft van de 16e eeuw. De grote vensters in de as van het koor, die gewijd zijn aan de glorie van Maria, dateren pas uit 1901; ze werden gemaakt ter vervanging van de originele vensters die door de hagel in 1805 zwaar beschadigd raakten en voor de helft verborgen zaten onder een groot 18e-eeuws dakwerk boven de zijbeuken en de apsis. De kast van het groot orgel achter de voorgevel werd rond 1737 gebouwd door de plaatselijke bouwer Gaumont; het orgel zelf, gebouwd door Tribuot, in de 19e eeuw voltooid door Gadault en in 1998 gerestaureerd, telt 27 regalen.

1 De eerste kapel in de zijbeuk is gewijd aan Onze Lieve Vrouwe der Deugden; de kapel dankt deze wijding aan het wonderbaarlijk geachte beeld van Maria met vogel, afkomstig van de oude Porte de Valprofonde of Porte Notre-Dame, dat hier in de 17e eeuw werd geplaatst. Dit beeld uit de eerste helft van de 14e eeuw, met de uit deze periode kenmerkende scheve heupstand van de Heilige Maagd, is ongetwijfeld afkomstig uit de koninklijke ateliers van het Ile de France. De kapel werd gebouwd in de jaren 1550, zoals blijkt uit de lage sluitmuur, versierd met de H van Hendrik II en de vervlochten maansikkels van Catharina de Medici. Het eveneens in deze tijd gemaakte glas-in-loodraam toont het leven van Maria op drie registers; van beneden naar boven: haar Geboorte in het huis van Anna en Joachim, haar Ontslapenis aan het einde van haar aardse leven en ten slotte haar Tenhemelopneming; het dubbele medaillon boven de lancetbogen stelt haar Kroning voor. De weergegeven interieurs zijn ook typerend voor deze periode en de personages zijn gekleed volgens de mode van de 16e eeuw. Let bij de Ontslapenis ook even op de persoon in het linker paneel, gezeten op de trap, in rode mantel met gele mouwen, met een boek in zijn handen, die een brillette draagt, een amusant anachronisme: hij vertegenwoordigt hier een Kerkdokter, die garant staat voor de kerkelijke traditie van de Ontslapenis en de Tenhemelopneming van Maria (15 augustus, tevens het patroonsfeest van Villeneuve).

2 De tweede kapel van de zijbeuk, die ook uit de jaren 1550 dateert, was de kapel van de Broederschap van de Heilige Nicolaas, waarin alle "riviermensen" verenigd waren: in een reglement van de broederschap uit 1576 is bepaald dat iedere "meester-visser" 60 sols parisis (Parijse stuivers) moest betalen voor het onderhoud; de broederschap werd in 1820 na de Revolutie hersteld en bleef tot het Second Empire bestaan. De decoratie van het koorhek is veelzeggend: ankers, roerriemen en bootshaken van zeelieden in bas-reliëf en ook rondom de boot (het schip) in de sculptuur van de sluitpoort; een geschilderde soortgelijke decoratie siert de zuil rechts in de kapel.

Het incomplete glas-in-loodraam (2e kwart 16e eeuw) toont vijf scènes uit het leven van de Heilige Nicolaas, beschermheilige van de zeelieden, en een wonderbaarlijke Visvangst. In de zuidelijke zijbeuk bevinden zich een aantal grafplaten van priesters en notabelen uit de 14e en 16e eeuw, die een eeuw geleden werden gerestaureerd.

3 Het incomplete raam in de derde travee toont een Piëta uit het vroege begin van de 16e eeuw, die de middelste scène van een Kruisiging uit 1529 vervangt, waarvan rechts en links nog slechts twee panelen over zijn; een van de panelen draagt de afbeelding van de schenker, de provoost van Villeneuve, Jean Dindelle.



4 In de vierde travee zien we een decoratief raam uit de veertiende eeuw, in grisaille en zilvergeel. Links Maria Magdalena en rechts Catharina, in de lancetbogen aan de zijkant, met nissen met een damast achtergrond (2^e helft 14e eeuw). In de vijfde travee bestaan nog - helaas vermengde en onhandig aangevulde - fragmenten van een raam met het Laatste Oordeel (rond 1540), dat wordt toegeschreven aan de in Sens geboren artiest Jean Cousin: in het timpaan Christus in de regenboog, Johannes rechts bovenaan, Maria, Petrus, de aartsengel Michael en een groep prelaten ...

5 Onder de klokkentoren, naast de zijdeur, bevindt zich in een van de zuilen van de zevende travee een in de zuil zelf uitgehouwen wijvatervat van steen uit de 13e eeuw. Boven de kom werd een elegant nisgewelf aangebracht, dat doet denken aan de militaire bouwkunst uit de tijd van de kruistochten; het is helaas erg beschadigd.

6 Via de kooromgang, gesierd met blinde arcades van ranke zuiltjes met spitsbogen of rondbogen, bereikt u de drie straalkapellen van het chevet, die door arcades met korbogen met elkaar zijn verbonden. In elk van deze kapellen zien we rechts van het altaar dubbele piscines, geaccentueerd door een voetring rondom de klaverboog met een boeket bladeren tot aan de kwabornamenten, een geheel van grote finesse.

De glas-in-loodramen dateren uit de 19^e eeuw, maar werden gemaakt in de geest van de ramen uit de 13^e eeuw. De eerste van deze straalkapellen was vroeger gewijd aan Vincentius, de diaken van Saragossa die tijdens de christenvervolgingen in de 4^e eeuw werd gemarteld. In onze streken werd hij door zijn naam (Vincent - Vin sang - wijn en bloed), de beschermheilige van de wijnboeren, wiens feest midden in de winter (22 januari) vroeger heel populair was. In de middelste kapel met daarin het Heilige Sacrament, die is gewijd aan de Heilige Maagd, bevinden zich drie grote beelden van de School van Troyes uit de 18^e eeuw: Onze Lieve Vrouwe der Overwinningen, Petrus en Paulus. Twee mooie reliekschrijnen van verguld hout uit de 17e eeuw zijn achter het altaar opgesteld. Als u langs de noordelijke zijbeuk terugloopt, ziet u boven de Sacristie een groot schilderij van de Barmhartige Samaritaan (begin 19e eeuw), dat geschonken zou zijn door mevrouw De Chateaubriand, echtgenote van de grote schrijver.

7 In de volgende travee een glas-in-loodraam uit het eerste kwart van de 16e eeuw, met de Boom van Jesse, volgens de traditie van Troyes, helaas onvolledig en in de 17e en 20e eeuw uitgebreid gerestaureerd: panelen met Profeten en Sibillen rondom de genealogie van het huis van David.

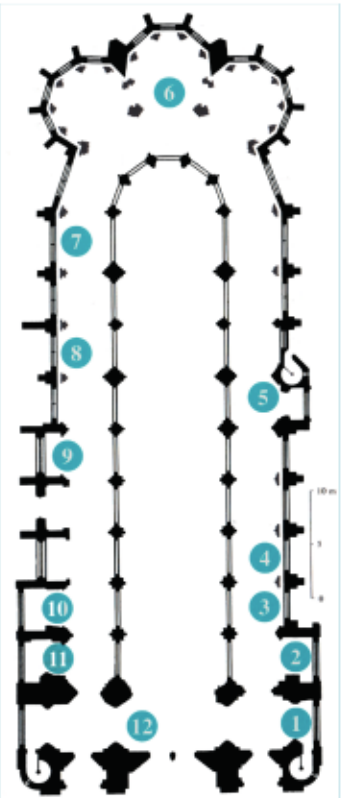
8 Achter het koororgel (1898) is een grote plaat van zwart marmer aan de muur bevestigd ter nagedachtenis van de abt Etienne Nicolas Pierret (1759-1821), vicaris (1781) en later tot aan zijn dood priester(1785) van deze kerk; de rue des Prêtres langs de zuidkant van deze kerk is naar hem vernoemd.

9 De eerste kapel in de noordelijke zijbeuk is gewijd aan Lodewijk de Heilige; boven het altaar verbeeldt een doek (midden 18e eeuw) de heilige koning in aanbidding voor de Doornenkroon van Christus, die was teruggekocht van de Venetiërs en die hij in 1239 in Villeneuve-l'Archevêque in ontvangst kwam nemen. Op de muur hier tegenover verbeeldt een schilderij uit de 18e eeuw de heilige Hiëronymus. Op de sluitmuur een geboiede Christus (Ecce homo) van steen (15e eeuw).

10 Voorbij de oude doopvonten uit de 15e eeuw bevindt zich de kapel van het Heilige Graf, waarin achter het 17e-eeuwse hekwerk een Graflegging wordt bewaard. De gotische Christus van lindehout (15e eeuw) in het midden zou afkomstig zijn uit de abdij van Dilo in de Othe; het realisme van het gemartelde lichaam (stijve ledematen, bloedende buik) past bij het expressionisme van het gezicht. Stenen figuren uit de 16e eeuw omgeven hem: let vooral op de barokke houding van de beide Heilige Vrouwen rechts en het gezicht van Nicodemus. In deze kapel worden ook een gotische kist en twee geschilderde panelen bewaard: een 17e-eeuwse Kruisafneming van de Spaanse School en een 16e-eeuwse Maria met Kind, geïnspireerd op een origineel van de Vlaamse schilder Adriaen Isenbrandt, een bijzonder werk door zijn uitvoering en de intensiteit van de band tussen Moeder en Kind.

11 De vierde kapel aan de noordzijde, de kapel van Onze Lieve Vrouw van Lourdes is interessant door de hangende sleutels, consoles en bewerkte stenen nisgewelven uit de 16e eeuw met daarin een aantal polychrome stenen beelden uit de 15e en 16e eeuw: de Heilige Maagd, Johannes de Doper en de Heilige Anna die onderwijst. In de laatste, voor het publiek gesloten kapel wordt een beeld bewaard van de heilige Rochus (1574), die vroeger werd aangeropen ter bescherming van de kuddes. Een aantal schilderijen sieren de zuilen en de achterwand van de kerk: een Aanbidding van de Herders door de schilder en Prix-de-Rome-winnaar Ménageot (1782), een Magdalena van Cazes, die afkomstig zou zijn uit het vroegere kasteel van de vorst Xavier van Saksen in Chaumot ...

12 Blijf, voordat u deze kerk verlaat, nog even stilstaan onder het orgel. Hier vindt u een grafplaat die in de 19e eeuw werd teruggeplaatst; de plaat is weliswaar in de loop der tijd versleten, maar aan beide zijden van een groot kruis (14e eeuw?) is nog de tekening zichtbaar van een winkelhaak, een kompas en twee handschoenen: de attributen van de bouwgezellen en het is dus mogelijk dat hier een van de bouwmeesters van de Notre-Dame van Villeneuve rust.



Rondleidingen gedurende het seizoen

Reservering bij het Tourist Information Office

03 86 87 12 52

4 rue Carnot, Villeneuve-sur-Yonne

Wilt u meer te weten komen ?

De gids *Découvrir Villeneuve-sur-Yonne et le Villeneuvien* is bij de receptie te koop voor €10



Übersetzung von Heleen Gelinck
Originale bezoek-tekst Jean-Luc Dauphin ©
Les Amis du Vieux Villeneuve